

Informatīvais ziņojums

„Par pievienotās vērtības nodokļa vienkāršotā režīma ieviešanas iespējām mazajiem uzņēmumiem”

Ar Ministru kabineta 2009.gada 30.oktobra rīkojuma Nr.748 „Par Konceptiju par mikrouzņēmumu atbalsta pasākumiem” (turpmāk – rīkojums) 2.5.apakšpunktu Finanšu ministrijai ir noteikts, sagatavojot likumprojektu „Par valsts budžetu 2012.gadam”, informēt Ministru kabinetu par pievienotās vērtības nodokļa (turpmāk – PVN) vienkāršotā režīma ieviešanas iespējām mazajiem uzņēmumiem. Pamatojoties uz iepriekš minēto, Finanšu ministrija ir izstrādājusi informatīvo ziņojumu „Par pievienotās vērtības nodokļa vienkāršotā režīma ieviešanas iespējām mazajiem uzņēmumiem”.

Ar rīkojumu apstiprinātās Konceptijas par mikrouzņēmumu atbalsta pasākumiem (turpmāk – Konceptija) galvenais mērķis ir radīt nepieciešamos priekšnoteikumus, lai bez darba palikušos iedzīvotājus mudinātu uzsākt komercdarbību, izveidot mikrouzņēmumu darbību veicinošu komercdarbības vidi, samazinot bezdarba līmeni, kā arī attīstīt uzņēmēja spējas, tādējādi palielinot uzņēmēju īpatsvaru kopējo nodarbināto skaitā. Lai īstenotu šo mērķi, vieni no darbības virzieniem ir ieviest mikrouzņēmumiem draudzīgu nodokļu politiku un panākt, ka mikrouzņēmējs pats ir spējīgs kārtot grāmatvedību.

Konceptija ir attiecināma uz fiziskām personām – saimnieciskās darbības veicējiem, individuālajiem komersantiem un fiziskām personām – individuālā uzņēmuma, arī zemnieku un zvejnieku saimniecības īpašniekiem, kā arī juridiskām personām sabiedrības ar ierobežotu atbildību formā, un kuri atbilst šādiem kritērijiem:

- neto apgrozījums (ieņēmumi no saimnieciskās darbības) mazāks vai vienāds ar 70 000 latiem;
- darbinieku skaits ne vairāk kā 5 cilvēki;
- ja mikrouzņēmums reģistrēts komercreģistrā kā sabiedrība ar ierobežotu atbildību, tās īpašnieki vienlaikus ir arī valdes locekļi;
- mikrouzņēmuma dibinātāji un dalībnieki ir tikai fiziskas personas.

Atbilstoši rīkojumam attiecībā uz PVN Finanšu ministrijas kompetences ietvaros tika īstenoti visi konceptijā noteiktie pasākumi mikrouzņēmumu atbalstam:

- nosūtīta oficiāla vēstule Eiropas Komisijai ar lūgumu paaugstināt Padomes 2006.gada 28.novembra Direktīvas 2006/112/EK par kopēju pievienotās vērtības nodokļa sistēmu (turpmāk – Direktīva 2006/112/EK) noteikto ar PVN apliekamo darījumu reģistrācijas sliekšni Valsts ieņēmumu dienesta ar PVN apliekamo personu reģistrā no 10 000 līdz 35 000 latiem. Pamatojoties uz minēto lūgumu, tika pieņemts Eiropas Savienības Padomes lēmums par reģistrācijas sliekšņa paaugstināšanu. Saskaņā ar minēto lēmumu tika sagatavoti

grozījumi likumā „Par pievienotās vērtības nodokli”, kas stājās spēkā 2011.gada 1.janvārī un atbilstoši kuriem ar PVN apliekamo darījumu reģistrācijas sliekšnis Valsts ieņēmumu dienesta ar PVN apliekamo personu reģistrā tika noteikts 35 000 latu apmērā;

- veikti grozījumi likumā „Par pievienotās vērtības nodokli”, kas ir spēkā no 2010.gada 1.janvāra un kas nosaka, ka nodokļa maksātājiem, kam ar PVN apliekamo darījumu summa kalendārajā gadā nepārsniedz 35 000 latu, PVN taksācijas periods ir ceturksnis, bet tām ar PVN apliekamām personām, kam ar PVN apliekamo darījumu summa kalendārajā gadā nepārsniedz 10 000 latu, PVN taksācijas periods ir pusgads;
- veikti grozījumi likumā „Par pievienotās vērtības nodokli”, kas ir spēkā no 2010.gada 1.janvāra un kas paredz īpašu PVN maksāšanas un priekšnodokļa atskaitīšanas kārtību pēc naudas plūsmas principa (turpmāk - „kases princips”) ar PVN apliekamajām personām, kam ar PVN apliekamo darījumu summa kalendārajā gadā nepārsniedz 70 000 latu.

1. PVN vienotās likmes režīma būtība

PVN vienkāršotā režīma jeb vienotās PVN likmes režīma ieviešanas mērķis ir vienkāršot PVN uzskaiti un maksāšanu mazajiem uzņēmumiem. Saskaņā ar šo režīmu mazajiem uzņēmumiem tiek vienkāršota atskaitāmā un maksājamā PVN uzskaitē, jo valsts budžetā maksājama PVN tiek aprēķināts, piemērojot uzņēmuma kopējam taksācijas perioda apgrozījumam noteiktu procentu likmi, kas parasti ir zemāka par valstī noteikto standartlikmi, jo, nosakot vienoto PVN likmi, tiek ņemta vērā atskaitāmā priekšnodokļa daļa. Līdz ar to mazajiem uzņēmumiem zūd tiesības atskaitīt priekšnodokli.

Tā kā dažādās nozarēs ir atšķirīgs priekšnodokļa īpatsvars kopējā apgrozījumā, vienotā PVN likme ir jānosaka atsevišķi katrā tautsaimniecības nozarē strādājošajiem atkarībā no šī īpatsvara. Nozarēs, kurām ir raksturīgi lielāki kapitālieguldījumi un izmaksas apgrozāmo līdzekļu iegādei, priekšnodokļa īpatsvars ir augstāks. Savukārt nozares, kas rada lielāku pievienoto vērtību un neprasa lielus ieguldījumus, priekšnodokļa apmērs nav liels. Šādām nozarēm ar lielāku pievienoto vērtību ir arī augstāks vienotās PVN likmes procents. Līdz ar to nozarēm ar lielāko priekšnodokļa īpatsvaru kopējā apgrozījumā tiek noteiktas zemākas vienotās PVN likmes. Pie tam ik pēc noteikta laika (piemēram, reizi divos gados) ir nepieciešams veikt izvērtējumu, vai aprēķinātās vienotās PVN likmes procents dažādās nozarēs atbilst reālajai situācijai valsts tautsaimniecībā, tas ir, vai starppatēriņa īpatsvars kopējā nozares apgrozījumā atbilst piemērojamai vienotai PVN likmei. Gadījumā, ja situācija nozarē ir mainījusies, ir nepieciešams mainīt arī vienotās PVN likmes procentu. Tāpat vienotās PVN likmes apmērs ir precizējams arī gadījumā, ja valstī mainās PVN standartlikmes vai samazinātās likmes apmērs.

Vienotās PVN likmes režīmu nav finansiāli izdevīgi piemērot uzņēmumiem, kam pastāvīgi saimnieciskās darbības rakstura dēļ rodas pārmaksātais PVN, jo, piemērojot šo PVN maksāšanas kārtību, uzņēmumiem ir pienākums maksāt PVN, nevis saņemt pārmaksātās PVN summas no valsts budžeta.

2. Eiropas Savienības regulējums un citu dalībvalstu pieredze

Direktīvas 2006/112/EK 281.punktā ir noteikts, ka „*dalībvalstis, kurām varētu rasties grūtības parasto PVN režīmu piemērot mazajiem uzņēmumiem to darbības vai struktūras dēļ, var – atbilstīgi šo dalībvalstu paredzētajiem nosacījumiem un ierobežojumiem un apspriedušās ar PVN Komiteju – piemērot vienkāršotas PVN uzlikšanas un iekasēšanas procedūras, piemēram, vienotas likmes sistēmas, ja vien tā neizraisa PVN samazināšanos*”.

Tas nozīmē, ka, ja dalībvalstīm ir grūtības iepriekš minēto iemeslu dēļ mazajiem uzņēmumiem piemērot vispārējo PVN režīmu, tām saskaņā ar Direktīvas 2006/112/EK 281.pantu ir iespēja ieviest īpašo PVN režīmu mazajiem uzņēmumiem ar mērķi vienkāršot PVN piemērošanas procedūru un PVN administrēšanu. Pirms ieviest šādu kārtību ir nepieciešams saņemt PVN Komitejas akceptu. Lai PVN Komiteja varētu akceptēt vienkāršotā PVN maksāšanas režīma ieviešanu, dalībvalstij ir nepieciešams sagatavot pamatotu pieprasījumu, kurā būtu minēti iemesli, kāpēc mazajiem uzņēmumiem ir grūtības piemērot vispārējo PVN režīmu, kādā veidā tiks vienkāršota PVN maksāšana un administrēšana, kā arī jāpierāda, ka šāda režīma ieviešana neradīs PVN ieņēmumu samazināšanos valsts budžetā un līdz ar to arī Latvijas iemaksas Eiropas Savienības budžetā.

Pēc Finanšu ministrijas rīcībā esošās informācijas vienotās PVN likmes režīms Eiropas Savienībā ir ieviests Apvienotajā Karalistē un Beļģijā.

Apvienotajā Karalistē vienotās PVN likmes darbojas kopš 2002.gada aprīļa. Šo kārtību ir tiesības piemērot jebkuras tautsaimniecības nozares uzņēmumiem, kuru 12 mēnešu apgrozījums nepārsniedz 150 000 sterliņu mārciņas. Pie tam, lai uzņēmums varētu piemērot šo režīmu, tam ir nepieciešams saņemt Apvienotās Karalistes nodokļu administrācijas atļauju.

Vairākām uzņēmumu kategorijām nav atļauts piemērot šādu PVN maksāšanas kārtību, piemēram, nodokļa maksātājiem:

- kas piemēro īpašo PVN režīmu lietoto mantu tirdzniecībā
- kas piemēro īpašo režīmu ceļojumu pakalpojumiem;
- kuru uzņēmējdarbība ir cieši saistīta ar citiem uzņēmumiem;
- kam pēdējā gada laikā bija jāmaksā sods par izvairīšanos no PVN samaksas u.c.

Vienotās PVN likmes režīmu nav izdevīgi piemērot tiem uzņēmumiem, kuru saimnieciskajā darbībā liels īpatsvars ir no PVN atbrīvotiem darījumiem vai ar PVN 0 procentu likmi apliekamajiem darījumiem, jo vienotā PVN likme

tiek piemērota visam ar PVN apliekamās personas apgrozījumam, nevis tikai ar PVN apliekamajiem darījumiem saskaņā ar vispārējo PVN piemērošanas kārtību, tas ir, apgrozījumā tiek iekļautas šādas pozīcijas:

- ar PVN apliekamie darījumi (tajā skaitā ar PVN 0 procentu likmi apliekamie darījumi);
- no PVN atbrīvotie darījumi;
- saņemtie kredītprocenti.

Gadījumos, kad nodokļu maksātājam ir vairāki saimnieciskās darbības veidi, tas nevar piemērot vairākas PVN likmes. Nodokļa maksātājam ir pienākums piemērot tikai vienu vienoto PVN likmi, kas ir attiecināma uz to saimnieciskās darbības veidu, kas aptver nodokļa maksātāja lielāko apgrozījuma daļu.

Apvienotajā Karalistē uz 12 mēnešiem ir ieviesta arī atlaide viena procenta apmērā, tiem nodokļa maksātājiem, kas pirmo reizi uzsāk piemērot vienotās PVN likmes režīmu.

Apvienotajā Karalistē ir noteikta PVN standartlikme 20 procentu un samazinātā PVN likme 5 procentu apmērā. Savukārt vienotās PVN likmes lielums dažādiem saimnieciskās darbības veidiem ir atspoguļots 1.tabulā.

1.tabula

Nr.p. k.	Saimnieciskās darbības veids	PVN vienotās likmes, %
1.	Grāmatvedība	14,5
2.	Reklāma	11
3.	Lauksaimniecības pakalpojumi	11
4.	Arhitektu, inženieru pakalpojumi	14,5
5.	Cita lauksaimnieciskā darbība	6,5
6.	Dzīvnieku ēdināšana un aprūpe	12
7.	Ēdināšanas pakalpojumi	12,5
8.	IT konsultācijas vai datu apstrāde	14,5
9.	Datoru remonta pakalpojumi	10,5
10.	Darījumi ar atkritumiem vai lūžņiem	10,5
11.	Izklaides organizēšana vai žurnālistika	12,5
12.	Nekustamo īpašumu aģentūra vai īpašumu pārvaldīšana	12
13.	Citas darbības ar nekustamo īpašumu	14
14.	Kino, radio, televīzijas vai video izstrāde	13
15.	Finanšu pakalpojumi	13,5
16.	Mežsaimniecība vai zivsaimniecība	10,5
17.	Vispārējie būvniecības pakalpojumi	9,5
18.	Frizētavu un kosmētisko salonu pakalpojumi	13
19.	Preču noma	9,5
20.	Izmitināšanas pakalpojumi	10,5
21.	Izmeklēšanas un apsardzes pakalpojumi	12
22.	Būvniecības pakalpojumi, kur materiālu izmaksas sastāda mazāk nekā 10% no pakalpojuma vērtības	14,5
23.	Veļas mazgāšanas un ķīmiskās tīrīšanas pakalpojumi	12

24.	Juridiskie pakalpojumi	14,5
25.	Bibliotēku, arhīvu, muzeju un cita kultūras darbība	9,5
26.	Vadības konsultācijas	14
27.	Metālizstrādājumu ražošana	10,5
28.	Pārtikas ražošana	9
29.	Dzijas, tekstilmateriālu vai apģērbu ražošana	9
30.	Cita ražošana	9,5
31.	Dalība organizācijā	8
32.	Ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde	10
33.	Iepakošana	9
34.	Fotografēšana	11
35.	Pasta darbība	5
36.	Iespiešana	8,5
37.	Izdevējdarbība	11
38.	Krogu darbība	6,5
39.	Personisko vai mājsaimniecības preču remonts	10
40.	Transportlīdzekļu remonts	8,5
41.	Pārtikas, konditorejas izstrādājumu, tabakas, avīžu un bērnu apģērbu mazumtirdzniecība	4
42.	Farmācijas līdzekļu, medicīnas un higiēnas preču, kosmētikas līdzekļu mazumtirdzniecība	8
43.	Transportlīdzekļu vai degvielas mazumtirdzniecība	6,5
44.	Cita mazumtirdzniecība	7,5
45.	Sekretariāta pakalpojumi	13
46.	Sociālais darbs	11
47.	Sporta vai atpūtas pakalpojumi	8,5
48.	Transportēšana vai uzglabāšana, ieskaitot kurjeru, kravas pārvadāšanas un taksometru pakalpojumus	10
49.	Ceļojumu aģentūru darbība	10,5
50.	Veterinārā medicīna	11
51.	Lauksaimniecības produktu vairumtirdzniecība	8
52.	Pārtikas vairumtirdzniecība	7,5
53.	Cita vairumtirdzniecība	8,5
54.	Cita iepriekš neminētā darbība	12

Uzņēmumiem, kas Apvienotajā Karalistē piemēro vienotās PVN likmes režīmu, nav jāaizpilda parastā PVN deklarācija, bet par katru taksācijas periodu nodokļu administrācijai ir jāiesniedz attiecīgā informācija par maksājamā PVN aprēķinu, norādot taksācijas periodā noteikto apgrozījumu, atbilstoši noteiktajai nozarei piemērojamo vienotās PVN likmes procentu un aprēķināto valsts budžetā maksājamo PVN summu.

Beļģijā vienotās PVN likmes režīmu ir tiesības piemērot nodokļa maksātājiem, kuri ir fiziskās personas vai sabiedrības ar ierobežotu atbildību un kuru gada apgrozījums nepārsniedz 750 000 EUR. Pie tam 75 procentiem no minēto nodokļa maksātāju apgrozījuma jāstāda tādiem darījumiem, par kuriem nav pienākuma izsniegt PVN rēķinu (izņemot atsevišķus gadījumus, PVN rēķinu

var neizsniegt privātpersonām, kas iegādājas preces savām personīgajām vajadzībām).

Ja nodokļa maksātājs veic saimniecisko darbību vairākās nozarēs, tad tam atbilstoši katrā nozarē esošajam apgrozījuma apjomam jāpiemēro attiecīgais vienotā PVN likme atbilstoši attiecīgajai nozarei noteiktajam procenta apmēram.

Nozares, kam piemērojams vienotās PVN likmes režīms un attiecīgās likmes tiek pārskatītas un koriģētas katru gadu*. Pašlaik vienotās PVN likmes režīms Beļģijā tiek piemērots šādiem saimnieciskās darbības veidiem:

- pārtikas mazumtirgotāji;
- miesnieki;
- maiznieki un konditori;
- kafejnīcas;
- frizieri;
- piena pārdevēji;
- farmaceiti;
- ārsti ar ambulanci;
- saldējuma pārdevēji;
- aptiekas, kas negatavo zāles;
- mājputnu un medījumu mazumtirgotāji;
- apavu veikali;
- kurpnieki;
- zivju mazumtirgotāji;
- izbraukuma zivju tirgotāji;
- tekstilpreču un ādas preču veikali;
- būvapkalamu tirgotāji;
- atrakciju rīkotāji;
- laikrakstu pārdevēji;
- grāmatu pārdevēji;
- tabakas izstrādājumu pārdevēji.

3. Situācijas izvērtējums

Atbilstoši Konceptijai mikrouzņēmumi ir uzņēmumi, kuru gada neto apgrozījums nepārsniedz 70 000 latu. Tas nozīmē, ka vienotās PVN likmes režīms būtu attiecināms tikai uz uzņēmumiem ar gada apgrozījumu līdz 70 000 latu. Savukārt nodokļa maksātājiem, kuru ar PVN apliekamo darījumu vērtība 12 mēnešos nepārsniedz 35 000 latu, ir tiesības vispār neregistrēties Valsts ieņēmumu dienesta ar PVN apliekamo personu reģistrā un nemaksāt PVN. Līdz ar to no minētā izriet, ka vienotās PVN likmes režīmu pamatā varētu piemērot tikai tie nodokļa maksātāji, kuru gada apgrozījums būtu no 35 000 līdz 70 000 latiem. Latvijā 2010.gadā bija 8977 šādu ar PVN apliekamo personu, kas sastāda tikai 10 procentus no visa ar PVN apliekamo personu skaita. Pie tam piemērot

* Finanšu ministrijas rīcībā nav informācijas par Beļģijas vienotās PVN likmes apmēru.

vienotās PVN likmes režīmu nebūtu izdevīgi uzņēmumiem, kuriem pastāvīgi rodas PVN pārākums vai maksājams PVN ir līdzvērtīgs nullei. Rezultātā to nodokļa maksātāju, uz kuriem varētu attiecināt un kuri varētu izvēlēties piemērot vienotās PVN likmes režīmu, būtu salīdzinoši nedaudz.

Izvērtējot vienotās PVN likmes režīma ieviešanas nepieciešamību un iespējas Latvijā, Finanšu ministrija sadarbojās ar Ekonomikas ministriju un nevalstiskā sektora pārstāvjiem (Latvijas Darba devēju konfederāciju, Latvijas Nodokļu konsultantu asociāciju un Latvijas nodokļu maksātāju tiesību asociāciju).

Pamatojoties uz Latvijas darba devēju konfederācijas ieteikumu, pēc NACE klasifikatora tika identificētas piecas tautsaimniecības nozares ar lielāko ar PVN apliekamo personu īpatsvaru, kurām Finanšu ministrija veica provizorisku vienotās PVN likmes apmēra aprēķinu:

- mazumtirdzniecība, izņemot automobiļus un motociklus (NACE 47);
- augkopība un lopkopība, medniecība un saistītas palīgdarbības (NACE 01);
- juridiskie un grāmatvedības pakalpojumi (NACE 69);
- ēdināšanas pakalpojumi (NACE 56);
- datorprogrammēšana, konsultēšana un saistītās darbības (NACE 62).

Iespējamais vienotās PVN likmes procents tika aprēķināts, pamatojoties uz PVN deklarācijās no 2006. līdz 2010.gadam sniegto informāciju tādām ar PVN apliekamajām personām, kuru gada apgrozījums par iekšzemē veiktajiem darījumiem bija līdz 70 000 latiem. 2.tabulā ir atspoguļots aprēķinātais iespējamais vienotās PVN likmes apmērs, kā arī salīdzinājumam ir uzrādīts Apvienotās Karalistes vienotās PVN likmes apmērs attiecīgajām nozarēm.

2.tabula

Nozare	Latvijas provizoriskais vienotās PVN likme apmērs, %	Apvienotās Karalistes vienotā PVN likme, %
Mazumtirdzniecība, izņemot automobiļus un motociklus (NACE 47)	0,1	7,5
Augkopība un lopkopība, medniecība un saistītas palīgdarbības (NACE 01)	-5,59	6,5; 11
Juridiskie un grāmatvedības pakalpojumi (NACE 69)	7,8	14,5
Ēdināšanas pakalpojumi (NACE 56)	0,3	12,5
Datorprogrammēšana, konsultēšana un saistītas darbības (NACE 62)	6,1	14,5

No 2.tabulā uzrādītajiem datiem izriet, ka augkopības un lopkopības nozarē veidojas PVN pārākums nevis valsts budžetā maksājams PVN. Savukārt, izvērtējot vienotās PVN likmes aprēķinu ēdināšanas pakalpojumiem un mazumtirdzniecībai, ir secināms, ka valsts budžetā maksājams PVN ir

gandrīz vienāds ar atmaksājamā PVN summu. Tādējādi attiecībā uz minētajām trim tautsaimniecības nozarēm vienoto PVN likmi piemērot nav nepieciešamības un nav arī iespējams, jo šāda situācija pēc būtības neatbilst vienotās PVN likmes režīma piemērošanas pamatprincipiem.

Salīdzinot Latvijas provizoriskos vienotās PVN likmes procentus un Apvienotās Karalistes vienotās PVN likmes procentus attiecīgajām nozarēm, ir skaidri redzams, ka Apvienotās Karalistes vienotās PVN likmes procenti ir stipri augstāki nekā Latvijas situācijā. Pie tam Apvienotajā Karalistē PVN standartlikme ir noteikta 20 procentu apmērā, un tādējādi teorētiski augstākam vienotās PVN likmes procentam vajadzētu būt tieši Latvijā nevis Apvienotajā Karalistē.

Šāda būtiska atšķirība varētu būt izskaidrojama ar to, ka minētās tautsaimniecības nozares tika vērtētas, pamatojoties uz PVN deklarācijās esošo informāciju, izmantojot NACE kodus, kas paredzēti uzņēmuma darbības veidu noteikšanai. Saskaņā ar Ministru kabineta 2011.gada 2.augustā izskatīto informatīvajā ziņojumā „Par citiem pakalpojumu veidiem, kuriem, lai mazinātu krāpšanās riskus ar pievienotās vērtības nodokli, būtu piemērojama pievienotās vērtības nodokļa apgrieztā maksāšanas kārtība” konstatēto nodokļu maksātāju uzrādītā darbība Valsts ieņēmumu dienestā atbilstoši NACE kodiem bieži vien neatbilst to reāli veiktajai darbībai. Normatīvajos aktos nav noteikts pienākums nodokļu maksātājiem tā dibināšanas un darbības laikā sniegt aktuālu informāciju saistībā ar veikto darbību atbilstoši NACE kodiem, nodrošinot, ka šī informācija attiecībā uz NACE kodiem tiek atjaunota (vismaz vienu reizi gadā). Ņemot vērā minēto, tā kā nav tiesiski sakārtota situācija ar uzņēmumu saimnieciskās darbības veida aktualizēšanu saskaņā ar NACE klasifikāciju, nav iespējams precīzi noteikt arī vienotās PVN likmes procentu katrai nozarei. Savukārt atbilstošs un precīzi noteikts vienotās PVN likmes procenta apmērs atsevišķām nozarēm ir šī PVN vienkāršotā režīma pamatnosacījums.

Lai pilnvērtīgi varētu izvērtēt vienotās PVN likmes ieviešanas iespējas, Finanšu ministrija lūdza arī nevalstiskā sektora organizācijas paust savu viedokli par vienotās PVN likmes režīma ieviešanas nepieciešamību Latvijā. Kopumā nevalstiskā sektora atsauksmes par šāda režīma ieviešanas iespējām bija piesardzīgas. No Latvijas nodokļu konsultantu asociācijas tika saņemts viedoklis, ka vienkāršotā PVN maksāšanas režīma ieviešana, nosakot PVN likmi katram saimnieciskās darbības veidam atsevišķi, pašreizējā situācijā būtu pārāk sarežģīta, dārga un grūti administrējama un nenasniegtu izvirzīto mērķi – PVN maksāšanas vienkāršošanu. Latvijas nodokļu konsultantu asociācija secināja, ka personas, kuru gada apgrozījums ir līdz 35 000 latiem, kā PVN maksātāji visbiežāk reģistrējas gadījumos, ja tiem veidojas PVN pārākums, nevis maksājams PVN, lai varētu no valsts budžeta saņemt pārākuma PVN summu. Savukārt ir prognozējams, ka personas, kuru gada apgrozījums ir no 35 000 līdz 70 000 latiem, vienotās PVN likmes režīmam visticamāk pieteiksies tikai gadījumos, ja to maksājams PVN apmērs, piemērojot PVN vienkāršoto

maksāšanas režīmu, būs mazāks nekā maksājamais PVN, piemērojot vispārējo PVN piemērošanas kārtību. Tā kā šādu nodokļa maksātāju skaits varētu būt samērā neliels, šim nolūkam ieviest vairākas vienotā PVN režīma likmes pa atsevišķām nozarēm būtu nelietderīgi gan no administratīvā, gan praktiskās piemērošanas viedokļa.

Arī no Latvijas darba devēju konfederācijas tika saņemtas atsauksmes, kas apšaubīja vienkāršotā vienotās PVN likmes režīma ieviešanu kā būtisku atvieglojumu uzņēmumu grāmatvedības uzskaites kārtošana. Šāda režīma ieviešanā varētu būt ieinteresēti tikai pavisam nelieli nodokļa maksātāji, kas grāmatvedības uzskaiti kārtoti patstāvīgi un nealgo grāmatvedis, jo lielākajiem nodokļa maksātājiem darba procesā grāmatvedis būs nepieciešams jebkurā gadījumā. Arī Latvijas Darba devēju konfederācija pauž bažas, ka vienotās PVN likmes režīma piemērošana varētu interesēt nodokļa maksātājus, kas galvenokārt vēlētos samazināt maksājamā PVN apjomu, un ne tik daudz samazināt administratīvo slogu.

Nemot vērā minēto, pastāv bažas, ka nodokļu maksātāji vienotās PVN likmes režīmu varētu vēlēties izmantot, galvenokārt PVN iemaksu optimizācijai, nevis PVN uzskaites vienkāršošanai. Un šādā gadījumā rodas risks PVN ieņēmumu samazinājumam valsts budžetā.

Jāņem arī vērā, ka jebkuras atkāpes no PVN piemērošanas sistēmas pamatprincipiem un jebkādi izņēmumi PVN piemērošanas kārtībā, padara sarežģītāku PVN administrēšanu. Vienotās PVN likmes režīma ieviešanai būtu nepieciešami lieli finanšu un administratīvie resursi, piemēram, Valsts ieņēmumu dienesta informācijas tehnoloģiju sistēmu pielāgošana, periodisks PVN likmju pārskatīšanas process atbilstoši reālajai situācijai tautsaimniecībā utt. Valsts ieņēmumu dienestam būtu arī apgrūtināta nodokļu maksātāju darbības analīzes veikšana, iesniegto datu salīdzināšana un iespējamo risku noteikšana. Tā kā primārais nodokļu iekasēšanas mērķis tomēr ir ieņēmumu nodrošināšana valsts budžetā, nebūtu pieļaujams, ka dārgais un sarežģītais nodokļu administrēšanas process kavē minētā mērķa sasniegšanu.

Kā jau tika minēts iepriekš, līdz šim PVN jomā tika veikti jau vairāki pasākumi administratīvā sloga samazināšanai mazajiem uzņēmumiem:

- reģistrācijas sliekšņa paaugstināšana no 10 000 līdz 35 000 latiem;
- ceturkšņa un pusgada PVN taksācijas perioda noteikšana;
- „kases principa” ieviešana PVN maksāšanā un priekšnodokļa atskaitīšanā nodokļa maksātājiem ar apgrozījumu līdz 70 000 latiem.

Taču ne visi pasākumi PVN maksāšanas vienkāršošanai tiek aktīvi izmantoti praksē. Piemēram, neskatoties uz nodokļu maksātāju iepriekš pausto vēlmi ieviest likumā „Par pievienotās vērtības nodokļa” normas attiecībā uz PVN „kases principa” piemērošanā, praksē šāda iespēja tiek realizēta pasīvi. Pēc Valsts ieņēmumu dienesta informācijas 2010.gadā PVN maksāšanu un priekšnodokļa atskaitīšanu pēc „kases principa” izvēlējās piemērot tikai 111 PVN maksātāji, no kuriem 14 PVN maksātāji bija lauksaimniecības produktu

ražotāji. Savukārt pēc informācijas uz 2011.gada 1.novembri PVN maksāšanu un priekšnodokļa atskaitīšanu pēc „kases principa” 2011.gadā piemēro 221 PVN maksātājs, no kuriem 30 PVN maksātāji ir lauksaimniecības produktu ražotāji, kas nav mazie uzņēmumi. Tas nozīmē, ka 2010.gadā PVN „kases principu” piemēroja tikai 0,2% un 2011.gadā piemēro 0,5% no PVN maksātājiem, kuru ar PVN apliekamo darījumu vērtība iepriekšējā taksācijas periodā bija līdz 70 000 latiem un kam varētu būt tiesības piemērot PVN „kases principu”.

4. Secinājumi

Vienotās PVN likmes režīma ieviešanas iespējas Latvijā tika vērtētas, ņemot vērā Direktīvas 2006/112/EK 281.pantā mērķi un šī režīma ieviešanas nepieciešamību. Izvērtējot visas iespējas, tika secināts sekojošais.

1. Vienotās PVN likmes režīmu būtu iespēja un vēlēšanās piemērot salīdzinoši nelielam nodokļa maksātāju skaitam.

2. Jebkuras atkāpes no PVN piemērošanas sistēmas pamatprincipiem un jebkādi izņēmumi padara sarežģītāku un dārgāku PVN administrēšanu.

3. Pastāv risks, ka vienotās PVN likmes režīma ieviešana varētu atstāt negatīvu ietekmi uz valsts budžeta ieņēmumiem.

4. Tā kā Latvijā pagaidām nav tiesiski sakārtota situācija ar uzņēmumu darbības veida aktualizēšanu saskaņā ar NACE klasifikāciju, pastāv reāls risks, ka noteiktais vienotās PVN likmes procenta apmērs nebūs atbilstošs reālajai situācijai tautsaimniecības nozarē.

5. Līdz šim jau pēdējo gadu laikā PVN jomā ir ieviesti vairāki pasākumi administratīvā sloga samazināšanai un PVN maksāšanas kārtības vienkāršošanai mazajiem uzņēmumiem.

Ņemot vērā iepriekš minētos faktorus ir secināms, ka Direktīvas 2006/112/EK 281.pantā noteiktais mērķis, vienkāršot PVN piemērošanu un PVN administrēšanas procedūras mazajiem uzņēmumiem, Latvijā netiktu sasniegts. Līdz ar to vienotās PVN likmes režīma ieviešana Latvijā šobrīd nebūtu lietderīga.

Finanšu ministrs

A.Vilks